

ΜΕΛΕΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ: ΜΕΤΟΧΗ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Μετοχή

Η μετοχή είναι ένας από τους 5 ονοματικούς τύπους των ρημάτων. Πρόκειται για ρηματικό επίθετο που εκφράζει το **σύγχρονο** (μετοχή **ενεστώτα** ενεργητικής φωνής), το **προτερόχρονο** (μετοχή **παρακειμένου** παθητικής φωνής) και το **υστερόχρονο** (μετοχή **μέλλοντα** ενεργητικής φωνής) σε σχέση με το ρήμα της πρότασης που αναφέρεται είτε στο παρόν είτε στο παρελθόν.

Τα είδη της μετοχής που απαντούμε στη λατινική είναι ίδια με αυτά της ελληνικής, δηλαδή:

- **επιθετική**
- **κατηγορηματική** και
- **επιρρηματική**.

Αναλυτικότερα:

- **Επιθετική ή αναφορική μετοχή:** επειδή στη λατινική δεν υπάρχουν άρθρα, η χρήση της είναι περιορισμένη. Αντ' αυτής, συνηθέστερα χρησιμοποιείται η αναφορική πρόταση.
Στην **ουσιαστικοποιημένη** της μορφή λειτουργεί ως υποκείμενο, αντικείμενο, ετερόπτωτος προσδιορισμός ή σπανιότερα ως προσθετικός/παραθετικός προσδιορισμός.
Ως **επιθετοποιημένη**, λειτουργεί ως επιθετικός προσδιορισμός, κατηγορούμενο και σπανιότερα ως επιρρηματικό κατηγορούμενο ή κατηγορηματικός προσδιορισμός.

Ανάλυση: Αναλύεται σε δευτερεύουσα αναφορική πρόταση. Κατά την ανάλυσή της, το υποκείμενο της μετοχής μετατρέπεται σε αναφορική αντωνυμία ονομαστικής πτώσης-ως υποκείμενο της δευτερεύουσας πρότασης-και η μετοχή σε ρήμα, κατά κανόνα σε οριστική έγκλιση, στην ίδια χρονική βαθμίδα με τη μετοχή. Σχηματικά:

Υ μετοχής → Υ δευτ. αναφορικής πρότασης (αναφορική αντωνυμία σε ονομαστική)

Μετοχή → Ρήμα ίδιας χρονικής βαθμίδας

Υπόλοιποι όροι μετοχής → Όροι της δευτ. αναφορικής πρότασης (αναλλοίωτοι)

- π.χ. Aesopi nostri Licinus servus tibi **notus** Roma Athenas fugit. (28) = Ο Λίκινος, ο δούλος του φίλου μας Αισώπου, **που σου είναι γνωστός (γνωστός σε σένα)**, δραπέτευσε από τη Ρώμη στην Αθήνα.
notus: **προτερόχρονο**
Aesopi nostri Licinus servus **qui tibi notus est** Roma Athenas fugit
- **Κατηγορηματική μετοχή:** Συμπληρώνει την έννοια του ρηματικού τύπου, από τον οποίο εξαρτάται, λειτουργώντας συντακτικά ως κατηγορηματικός προσδιορισμός ή κατηγορούμενο στο υποκείμενο ή στο αντικείμενο του ρηματικού τύπου. Εξαρτάται

από ρήματα αισθήσεως σημαντικά κ. ά. και η χρήση της είναι πολύ περιορισμένη.
(Μάθημα 36)

π.χ. Ille **se** in scamno **assidentem** apud focum et ex ligneo catillo **cenantem** eis spectandum praebuit. (36) = Εκείνος παρουσιάστηκε σ' αυτούς για να τον δουν να κάθεται σε ένα σκαμνί δίπλα στη φωτιά και να τρώει από (ένα) ξύλινο πιάτο.

(assidentem, cenantem: κατηγορηματικές μετοχές εξαρτώμενες από ρήμα αισθήσεως σημαντικό, το spectandum και χρησιμεύουν ως κατηγορούμενα στο άμεσο αντικείμενο του ρήματος praebuit "se")

- **Επιρρηματική μετοχή:** Προσδιορίζει τη λογική σχέση ανάμεσα στο περιεχόμενο της και στο ρήμα της πρότασης στην οποία βρίσκεται. Η επιρρηματική χρήση της μετοχής είναι πολύ συνηθισμένη και εκφράζει μια επιρρηματική έννοια: τρόπο, χρόνο, αιτία, (προ) ύπόθεση, παραχώρηση ή εναντίωση και, σπανιότατα, σκοπό. Απαντά κυρίως σε χρόνο ενεστώτα (σύγχρονο) ή παρακείμενο (προτερόχρονο).

Διακρίνεται σε:

- **-τροπική:** σε χρόνο ενεστώτα και δεν αναλύεται σε δευτερεύουσα πρόταση (29).

π.χ. Homo quidam ei occurrit corvum **tenens**.

- **-χρονική:** σε ενεστώτα ή παρακείμενο για να εκφράσει σύγχρονο ή προτερόχρονο αντίστοιχα. Αναλύεται σε δευτερεύουσα χρονική πρόταση με την επιλογή του κατάλληλου χρονικού συνδέσμου, του χρόνου και της έγκλισης του ρήματος, ανάλογα με τη χρονική βαθμίδα την οποία εκφράζει και τους κανόνες της ακολουθίας των χρόνων (ανατρέξτε και στο λήμμα των χρονικών προτάσεων του ψηφιακού βοηθήματος).

Προσοχή! Όλες οι χρονικές μετοχές ενεστώτα χρόνου των πανελλαδικά εξεταζομένων κειμένων εκφράζουν συνεχιζόμενη πράξη που διακόπτεται από το ρήμα της πρότασης στην οποία ανήκουν (21, 28, 42, 43, 44). Άρα αναλύονται και σε **dum + οριστική ενεστώτα**.

π.χ. Is Gallos iam **abeuntes** secutus est. (21) = Αυτός ακολούθησε τους Γαλάτες, όταν πια έφευγαν. (σύγχρονο στο παρελθόν) → Is Gallos, **dum iam abeunt**, secutus est.

Εάν ζητηθεί μετατροπή σε χρονική πρόταση εισαγόμενη με τον ιστορικό-διηγηματικό cum, τότε:

Is Gallos, **cum iam abirent**, secutus est.

[...] vel Epheso **rediens tecum deduc**. (28) = [...] είτε φερ' τον μαζί σου καθώς επιστρέφεις από την Έφεσο. (σύγχρονο στο παρόν) → [...] vel Epheso, **dum redis**, tecum deduc.

- **-αιτιολογική:** σε ενεστώτα ή παρακείμενο για να εκφράσει σύγχρονο ή προτερόχρονο αντίστοιχα. Αναλύεται σε δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση, εισαγόμενη με τους αιτιολογικούς συνδέσμους και εκφέρεται με οριστική, όταν εκφράζει αντικειμενική αιτιολογία, με υποτακτική, όταν εκφράζει υποκειμενική αιτιολογία, ενώ εισάγεται με τον cum και

εκφέρεται με υποτακτική, όταν εκφράζει το αποτέλεσμα μιας εσωτερικής λογικής διεργασίας (ανατρέξτε και στο λήμμα των αιτιολογικών προτάσεων του ψηφιακού βοηθήματος).

π.χ. Tum Ennius **indignatus** [...] inquit. (24) = Τότε ο Έννιος επειδή οργίστηκε [...] είπε. (προτερόχρονο στο παρελθόν, να αναλυθεί ώστε να εκφράζει αντικειμενική αιτιολογία) →

Tum Ennius, **quod indignatus est (erat)**, [...] inquit.

Accius [...] tragoediam suam [...] ei **desideranti** lēgit. (27) = Ο Άκκιος διάβασε σ' αυτόν, επειδή το επιθυμούσε, την τραγωδία του. (σύγχρονο στο παρελθόν, να αναλυθεί ώστε να εκφράζει υποκειμενική αιτιολογία) → Accius [...] tragoediam suam [...] ei, **quod is desideraret**, lēgit.

Gallus, periculum **veritus**, constituit ut tragulam mitteret. (45) = Ο Γαλάτης, επειδή φοβήθηκε τον κίνδυνο, αποφάσισε να ρίξει το ακόντιο. (προτερόχρονο στο παρελθόν, να αναλυθεί ώστε να εκφράζει το αποτέλεσμα μιας εσωτερικής λογικής διεργασίας) →

Gallus, **cum veritus esset** periculum, constituit ut tragulam mitteret.

- ο -**υποθετική**: εκφράζει την προϋπόθεση κάτω από την οποία μπορεί ή θα μπορούσε να συμβεί αυτό που δηλώνει το ρήμα της πρότασης. Στα υπό εξέταση κείμενα απαντά μόνο ένα παράδειγμα, στο κείμενο 45.

π.χ. Curat et providet ne, **interceptā epistulā**, nostra consilia ab hostibus cognoscantur = Φροντίζει και προνοεί, αν πιαστεί η επιστολή πριν να φτάσει στον προορισμό της, να μη μαθευτούν τα σχέδιά μας από τους εχθρούς. →

Curat et providet ne, **si epistula intercepta sit**, nostra consilia ab hostibus cognoscantur.

(για θεωρητική στήριξη της ανάλυσης, ανατρέξτε στο λήμμα του πλάγιου λόγου του ψηφιακού βοηθήματος)

- ο -**παραχωρητική, εναντιωματική**: εκφράζει την παραχώρηση ή την εναντίωση προς ό, τι εκφράζει το ρήμα της πρότασης στην οποία ανήκει. Στα πανελλαδικά εξεταζόμενα κείμενα, απαντά μόνο ένα παράδειγμα εναντιωματικής μετοχής.
π.χ. Tum Camillus [...] **absens** dictator est factus. (21) = Τότε ο Κάμιλλος [...] αν και βρισκόταν μακριά, αναγορεύτηκε δικτάτορας. →
Camillus [...], **etsi (tametsi/quamquam) aberat**, dictator est factus ή Camillus [...], **cum/licet abesset**, dictator est factus.

- ο -**τελική** (σπανιότατα): δεν απαντά στα υπό εξέταση κείμενα.

Τέλος, η επιρρηματική μετοχή μπορεί να είναι:

- ο συνημμένη, όταν το υποκείμενό της είναι όρος της πρότασης, στην οποία ανήκει, είτε
- ο απόλυτη, σε πτώση αφαιρετική, όταν το υποκείμενό της δεν αποτελεί όρο της πρότασης, στην οποία ανήκει. Διακρίνεται σε:
 - α. γνήσια ή κανονική αφαιρετική απόλυτη,
 - β. νόθη ή ιδιάζουσα αφαιρετική απόλυτη και
 - γ. ιδιόμορφη αφαιρετική απόλυτη.

(Για τη διάκριση της αφαιρετικής απόλυτης, συμβουλευτείτε το λήμμα του συντακτικού «Αφαιρετική απόλυτη μετοχή»)

Ημερομηνία τροποποίησης: 02/05/2011